ԳՐԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ». Հրատարակիչ՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ։ Լոյս է տեսնում տարին երկու գրքով. բաժանորդագինն է 2 ռուբլի։ Գիրք առաջին։ Մոսկվա, տպ. Մկրտիչ Բարխուդարեանի, 1892 թ. 8-ածալ, 324 էջ, գինն է 1 ռ. 50 կոպէկ։

Հայոց ուսումնարանների ալժմեայ թիւը, որքան էլ ըստ մեզ անբաւարար է թէ ռուսահայերի և թէ տաճկահայերի մէջ, բայց և այնպէս եղած էլ բաւական է որ մեզանում պահանջ զգացվի ոչ միայն մանկավարժական գրականութեան, առհասարակ այլ և մի մանկավարժական յատուկ օրգանի։

Այդ պահանջին են ուղղեալ բաւարարութիւն տալ վաղեմեայ «Դըպրոց» հրատ. հայր Վահան Բաստամեանի, Մանկավարժանոց, հրատ. Խորէն ծ. վարդ. Ստեփանէի. «Մանկավարժական թերթը», հրատարակութիւն պ. Յակոբ Տէր-Յովհաննիսեանի և «Վարժարան» ամսաթերթը, հրատարակութիւն պ. Նիկ. Խոսրովեանի։ Կարճ տարիներ հրատարակուելուց վերջ նոքա դադարեցին, առանց սակայն զգալի հետք թողնելու ոչ ընդհանրապէս և ոչ մասնաւորապէս մանկավարժական գրականութեան մէջ, թէև «Վարժարանի» նշանակութիւնը միւսներից աւելի մեծ էր։

Ահա ինչու մանկավարժական գրականութիւնը իւր ապաստանը մեզանում գտած է եղել մանաւանդ հասարակական-գրական-քաղաքական պարբերական հրատարակութիւնների մէջ, ուր նա աւելի քիչ է տաղտում։ Հասարակական-գրական-քաղաքական թերթերը կամ ամսագիրները կարող են հիւրընկալել մանկավարժական բովանդակութիւն ունեցող գրածքներից միայն այնպիսիները, որոնք աւելի ընդհանուր բովանդակութիւն ունեն, հետևապէս և աւելի ընդհանուր հետաքրքրութիւն են ներկայացնում, իսկ եթէ այդ սահմանը ամենայն խստութեամբ անկարելի է եղել միշտ պահպանել, այդ պէտք է բացատրել որպէս մի չափազանց զիջումն անճար մնացած մանկավարժներին։

Դր. Յովհաննէս Բարխուդարեանցի ձեռնարկութիւնը՝ հրատարակել «Մանկավարժական գրադարանը» գալիս է լրացնելու մեր պարբերական գրականութեան մէջ եղած մի պակասը։ Եւ այս առաջին գիրքը մեզ հիմքեր է տալիս յուսալու, որ այդ հրատարակութիւնը կոչուած է դեր կատարելու մանկավարժական գործում հայերիս մէջ։ Հիմքերից գլխաւորը այն բաւականին լայն ըմբռնումն է ծրագրի, որ մի ամփոփ մարմին է դարձնում գրքի մէջ զետեղուած բազմատեսակ նիւթերը։ Այստեղ ձեռք ձեռքի տուած գնում են կլասիկական մանկավարժների մասին ուսումնասիրութիւնները՝ նոցա գրուածքների բնագրերի ծանօթութեան հետ, զուտ դպրոցական հայեացքների քննութիւնը անխնիկալի մասին՝ հոգեբանական-փիլիսոփայական տեսութիւնների հետ, որոնցից բղխում են առաջինները, դպրոցների գրութեան նկարագրութիւնների հիմքում դրուած է նոյն քննադատական հայեացքը, ինչ մենք տեսնում ենք աւելի թէօրիական բնաւորութիւն կրող յօդուածներում։ Ամեն բանում երեւում է դպրոցի, չկոլալի ոգին, և այդ դպրոցն է՝ Հերբարտ-Ցիլլերեան դպրոցը, ոգին՝ այդ դպրոցի ոգին է, այն դպրոցի, որի նորագոյն աշակերտներիցն են ինքը հրատարակիչ պ. Յովհաննէս Բարխուդարեանը և «Մանկավարժական գրադարանի» մեծաւորագոյն աշխատակիցները։ Մենք չենք մտնում Հերբարտ-Ցիլլերեան ուղղութեան քննութեան մէջ, թողնելով նորա պրոպագանդան անելու կոչումն ունեցող մանկավարժներին, բայց սա նկատելու և մեծապէս գնահատելու մի երեւոյթ է, որ եթէ մենք ունենք ուսումնարանական գործին սերտ կպած հայ մանկավարժներ, ուսուցիչներ՝ նոքա գերմանական Ենա քաղաքի այն դպրոցիցն են, որ այժմ պրոֆ. Ռայնի ղեկավարութեամբ շարունակում է Հերբարտի և Ցիլլերի աւանդութիւնները։ Դպրոցի սաների մէջ նկատուող սէրը դէպի գործը, եռանդը, որով նոքա աշխատում են տարածել Հերբարտ-Ցիլլերեան ուղղութիւնը ամեն տեղ ուր միայն նրանց վիճակուած է գործել, այդ բոլորը պարտականութիւն է դնում մեզ վերայ յարգանքով վերաբերուել նաև դէպի այն վարդապետութիւնը, առանց որի դպրոցը կը կորցնէր իւր կենսունակութիւնը։ Յարգելով վարդապետութիւնը, շնորհաւորում ենք և «Մանկավարժական գրադարանի» հրատարակութիւնը, որպէս արտայայտութիւն մեր նոր մանկավարժական սերունդի ձգտումների, որով այդ հրատարակութիւնը մեր աչքում ստանում է հասարակական երեւոյթի բնաւորութիւն։

Մեր ցանկութիւնն էր այս անգամ արտայայտել այս առաջին գրքից ստացած ընդհանուր տպաւորութիւնը, առանց մտնելու մանրամասնութիւնների մէջ։ Միայն մի նկատողութիւն աւելորդ չենք համարում այստեղ և եթ անել. այն է որ «Մանկավարժական գրադարանի» մէջ ապագայում աւելի լայն տեղ բռնէր հայկական բաժինը, որով կեանքի հետ կապը աւելի մեծ կը լինէր։

Ա. Ա.